

‘Maar Harrie, ik heb nog nooit een boom geënt. Komt dat wel goed?’

Biodynamisch bomen kweken

Boomkweker worden? Dat idee was nooit bij Ties en Esther Betjes opgekomen. Totdat Kwekerij De Vrolijke Noot in Wapserveen op hun pad kwam. Sinds vijf jaar zijn ze biodynamische vruchtboomkwekers, als enige in Nederland. Ties vertelt over de kunst van het bomen kweken.

Toen ik een klein jongetje was, zag ik eens in het vroege voorjaar een boom met overweldigende bloesem. De lente was begonnen. Het bijzondere aan deze boom was dat er drie verschillende kleuren bloesems in zaten. Wit, roze en hardroze. Het fascineerde me enorm. Wat een pracht. In de herfstperiode gingen we vaak met ons gezin appels en peren plukken in de polders van Noord-Holland. Het gaf me een rijk gevoel om een peer of appel te mogen pakken van een boom. Het hangt daar zomaar en je kunt het meteen eten. Later in mijn leven dronk ik met veel plezier glazen wijn uit houten vaten aan tafels van boomstammen. Ooit hoop ik het aardse te kunnen verlaten omhuld door planken of een mooi vlechtwerk. Als je mij tien jaar geleden had verteld dat de toekomst mij een biodynamische boomkwekerij in Drenthe zou geven, had ik je niet begrepen. Als ik terugkijk in mijn verleden snap ik het

steeds meer. Bomen zijn echt meer aanwezig in ons leven dan we vaak denken.

Een van de eerste keren dat we bij onze voorganger Harrie van Noort een kop koffie zaten te drinken, zei ik: ‘Maar Harrie, ik heb nog nooit een boom geënt. Komt dat wel goed?’ Harrie zei: ‘Dat leer ik je zo. Als de wil er is, kan iedereen het.’ Enorm veel vertrouwen heeft mij dit gegeven om samen met Esther De Vrolijke Noot over te nemen van Harrie en Lucy (op grond van BD-Grondbeheer) en boomkweker te worden. Esther vers van de Warmonderhof en ik toch al wel twee jaar afgestudeerd, lieten we alles achter en vertrokken we in 2018 naar Wapserveen. Om bomen te kweken.

Graag neem ik jullie mee waarom het zo leuk en belangrijk is om biodynamisch boomkweker te zijn. Hopelijk inspireert het om ook aan de slag te gaan met bomen.

De kunst van het bomen kweken

Bomen kweken, hoe doe je dat en waarom doen we dit eigenlijk? Je kan van alles kweken in de boomkwekerij: fruitbomen, laanbomen, inheemse bomen, haagbomen, heesters, spullen, stekken, zaailingen, bos- en haagplantsoen en zo zijn er nog veel meer. Ieder van deze groepen heeft weer een diversiteit van tientallen soorten en soms wel duizenden variëteiten. Maar wij kweken vooral fruitbomen en -struiken. Met soms per ongeluk een boom die we ook leuk vinden.

Drentse Paradijsappel

Fruit komt voor in vele soorten en maten. De supermarkten geven ons een stuk of negen

appelsoorten door het jaar heen, waarvan de helft op het zuidelijk halfrond groeit. Maar er is zo veel meer. Als je een Groninger Kroon eet, dan eet je geschiedenis. Als je Pondsperen schilt en stooft, wil je nooit meer Gieser Wildeman. Nederland heeft een rijke geschiedenis: er zijn tientallen voorbeelden van bijzondere, nostalgische streekassen van appels, peren, pruimen en kersen. Veel van die soorten zijn plaatsgebonden, zoals de Veendammer Glorie, de Noord-Hollandse Suikerpeer of de Westerleesche Kriek. De diversiteit in appels is zelfs zo groot dat je jezelf als expert pomoloog mag noemen. Als liefhebber van de streek heb ik me aangesloten bij een pomologische vereniging. Dan kan ik samen met liefhebbers van historie en omgeving uren lang doorzwijmelen over mooie rassen met soms nog mooiere verhalen.

Zelf telen we ruim 100 verschillende appel-

rasen, waarvan een deel oude noordelijke streekassen, zoals de Drentse Paradijsappel, de Groninger Kroon en de Notarisappel. Naast appels kweken we peren, pruimen, kersen, walnoten, hazelaars, meidoorn, mispel en kweeper. Ook kleinfruit hebben we ruim in de kwekerij in verschillende rassen: frambozen, bramen, aalbes, zwarte bes, kruisbes, Jostabes, blauwe bes en honingbes.

Enten behoudt erfgoed

Dit erfgoed kunnen we behouden, doordat er wordt geënt. Enten is het vegetatief vermeerderen van een boom door een jonge tak (griffel) te verbinden met een even dikke onderstam. Enten wordt al eeuwen gedaan. De Grieken entten al druivenstokken en de Romeinen olijfbomen. Boomkweken heeft als vak en ambacht een lange historie waarin veel is geprobeerd en getest. Met meer en

Enten doe je met een scherp mes. Een tak van het ras dat je wilt kweken, plak je netjes op een onderstam. Rechts zie je de jonge boompjes met tape om de snijwond.

minder succes. Het is een wereld op zichzelf, die boomkwekerij.

Bij ons op de boomkwekerij enten we op onderstammen die het goed doen op zandgrond. Wij zitten op zand. Mocht je op klei zitten, dan is een andere onderstam wenselijk. Maar ook de functie van de boom is bepalend voor de keuze van de onderstam. Wil je snel en veel fruit omdat je fruitteler bent, dan probeer je op zwaardere gronden te komen en plant je bomen aan met traag groeiende onderstammen en een snel vruchtbaar ras. Je krijgt dan lage bomen met enorm veel appels die makkelijk te plukken zijn. Wil je naast de boerderij een prachtige plek maken voor appels en peren voor het gezin, dan kies je zaailing-onderstammen waar hoge bomen uit groeien. Met een boomgaard met een grote diversiteit aan rassen kun je van augustus tot april appels eten en nog langer genieten van appelmoes en cider.

Onderstammen is een teelt apart. Wij doen dit niet zelf. Er zijn onderstammen-bedrijven die ze zaaien en stekken, gedeeltelijk biologisch. De gestekte soorten zijn geselecteerd op groei-kracht en wortelpakket. De onderzoeken van bijvoorbeeld appelonderstammen zijn al rond 1900 begonnen in Engeland en hebben de onderstam gegeven die – ook door ons – het meest wordt aangeplant: M9 wordt wereldwijd drie miljard keer per jaar aangeplant.

Het enten is zo fascinerend! Je bereidt de onderstam en de griffel voor zodat ze goed aan elkaar kunnen hechten. Een griffel en onderstam-tak bestaan beide uit bast, een cambium-laag en hout. Je wil die cambium-lagen zo precies mogelijk op elkaar aan laten sluiten. Als de onderstam dan begint te groeien in het voorjaar, herkent hij een snijwond en gaat dit hechten, te vergelijken met het dichtmaken van een snijwond in

onze huid. Om die hechting goed te maken, wikkelen wij een maïszetmeel-tapeje om de snijwond. Dit verteert in een jaar en dan zit het op elkaar.

Bomen met betekenis

Het opkweken van een geënte onderstam tot fruitboom duurt bij ons minimaal vier jaar. In die tijd op onze kwekerij houden wij de boom onkruidvrij, geven hem water, binden hem op en snoeien hem. Het snoeien begint al na het eerste jaar. Wij doen dit om de boomvorm te bepalen (laagstam, halfstam, hoogstam) en om te zorgen dat we rechte bomen krijgen. De wens voor een rechte boom is er nog wel vaak. Een hoogstam met een kale stam heeft voordelen. Je kan er dieren onder laten lopen of je kan een combinatie-teelt doen in het voedselbos. Snoeien doen we ook onder de grond: na twee jaar geven wij de bomen een wortelsnoei met een rooimes. Dan krijg

je een mooie compacte wortelkluit en kan de boom de verplanting aan.

In het vierde jaar wachten we tot november, tot de bladeren van de bomen vallen, voor we beginnen met rooien. Dan is de saps-troom klaar. In de wintermaanden, als menig boer het wat rustiger aan doet en de oogst binnen is, begint het oogsten voor de boomkweker. Dan stromen de klanten ons vaak toe en gaan we de drukke winterperiode in. Balanceren tussen klantcontact, leveringen en natte akkers is de kunst in dit geheel. Want ook als de bomen klaar zijn om van de kwekerij af te gaan, vraagt het aandacht om de boom verder te brengen. Wie bij de boomkweker een boom koopt, koopt ook een uitgebreid advies. Onze kennis en kunde delen we met de klant. Alles om de bomen een zo goed mogelijke start te geven op de nieuwe plek.

In vier jaar kom je elke boom een paar keer

'In vier jaar kom je elke boom een paar keer per jaar tegen. Je bouwt samen iets op'

per jaar tegen. Je bouwt samen iets op. Als de boom ons bedrijf verlaat, dan heeft die vaak een betekenis voor de klant. Ze willen vers fruit of ze vieren feest bij een geboorte, ze kleden hun erf aan of staan stil bij een verlies. Een boom is echt wel iets bijzonders.

Niet netjes

Als enige biodynamische boomkwekerij kweken wij anders dan onze collega's. Veel kwekers hebben een hele strakke kwekerij. Alles op dezelfde hoogte en netjes. Wij hou-

den niet van netjes. Netjes zorgt dat er geen ruimte is voor beestjes. Geen ruimte voor diversiteit. We maaien pas eind mei. Dan kunnen reeën en hazen hun jongen groter maken. En ja, soms eten ze aan onze boompjes. Lastig, maar enorm nodig. Dus in de kwekerij is veel diversiteit, net als in ons assortiment. De bomen die wij kweken hebben een prachtig wortelstelsel. Door een grote balans te hebben in de bodem en extensief te telen met een ruime vruchtwisseling, krijg je bomen met prachtige wortels. De kroon is soms wat minder ontwikkeld en dan lijkt het een minder mooie boom. Maar door het goede wortelstelsel is het verplanten een eitje en groeien onze bomen sneller door tot prachtige bomen. Het is dagelijks een cadeautje om te mogen werken in een omgeving zo dicht bij de natuur. Elke dag heb je er maar rekening mee te houden. Dat is een enorme bevrijding.

Tekst: Ties Betjes, themareporteur en boomkweker De Vrolijke Noot, devrolijkenoot.nl